

Nederlandse Mycologische Vereniging

Maandjournaal Paddenstoelen

Nummer 41

1 november 2024

Van de redactie

Het is er gelukkig toch nog van gekomen, een paddenstoelenrijke herfst! Waar het op de meeste plaatsen wat traag op gang kwam afgelopen maand, lijkt het er nu toch echt op dat we nog even flink kunnen genieten van zoveel paddenstoelenpracht.

In de **Terugblik** diverse natuurberichten over een bijzondere vondst op een leemdijk in het noorden van Noord-Holland en de verborgen wereld van houtafbrekende zwammen. Verder in de Terugblik twee bijzondere waarnemingen van een Roodschubbige ringboleet en een nieuwe mycenasoort voor Nederland, *Mycena juniperina* op jeneverbes.

Verder besteden we in dit nummer aandacht aan een nieuw ontdekte soort paddenstoel in Utrecht, een DNA-analyse van een bekerzwam met verrassende uitkomst en deelt Pierre de Wit een verhaal over Reuzendikhoeden op een golfbaan bij Heelsum.

Heb je nog tips of zou je het leuk vinden om zelf ook eens een verhaaltje aan te leveren voor het journaal, neem dan gerust even contact met ons op via de mail. Wij wensen je veel leesgenoegen aan dit journaal.

Hartelijke groet,
Carolien Reindertsen en Jan Knuiman

Terugblik

2 oktober Unieke hoeveelheid Rechte koraalzwammen gevonden op bospad

Tijdens een paddenstoelenexcursie in een kasteelpark te Breukelen werden honderden Rechte koraalzwammen aangetroffen. Het aantal was zo groot, dat de werkgroep besloot om niet verder over het pad te lopen om beschadiging van de paddenstoelen te voorkomen. Volgens de deelnemers heeft dit nog nooit op zo'n grote schaal plaatsgevonden, en kan het als iets unieks worden beschouwd. Lees er [hier](#) meer over.

Het pad is onbegaanbaar door een grote hoeveelheid Rechte koraalzwammen (Piet Brouwer)

7 oktober Roodschubbige ringboleet tijdens mijn vakantie in Grollo (Drenthe)

Tijdens een vakantie in het prachtige Drentse Grollo, kwam Arnaud de Wolff eindelijk de Roodschubbige ringboleten tegen, waar hij tijdens eerdere vakanties al eens tevergeefs naar had gezocht. Lees er alles over in deze [Bijzondere waarneming](#).

Roodschubbige ringboleet (Arnaud de Wolff)

9 oktober Vele varkensoren te zien in 't Gooi

Een groep natuurvorsers liep recent door een Goois natuurgebied op zoek naar paddenstoelen, toen ze tijdens het doorzoeken van een eikenbosje werden geconfronteerd met een groep Gewoon varkensoren. Er werden al aanstalten gemaakt om een exemplaar te plukken voor determinatie thuis, maar gelukkig kon de excursieleider net op tijd ingrijpen. Lees [hier](#) alles over het Gewoon varkensoor.

Gewoon varkensoor (Piet Brouwer)

16 oktober Bijzondere vondst op leemdijk in het noorden van Noord-Holland

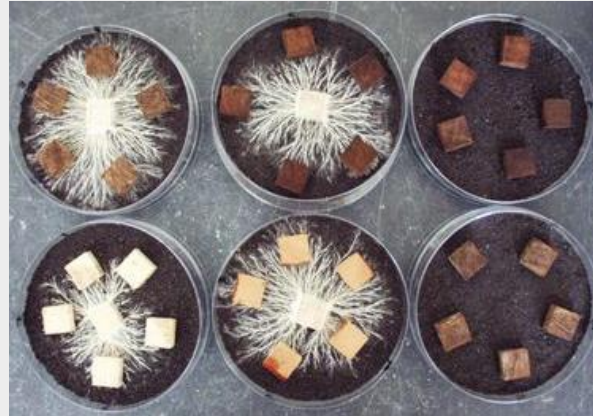
Opnieuw deed Leonard Minkema een zeer bijzondere paddenstoelvondst. Het bleek te gaan om een barsthoed, die genoteerd stond als uitgestorven in Nederland, maar terug werd gevonden op een oude grazige leemdijk in het noorden van Noord-Holland. Lees [hier](#) alles over de bijzondere vondst van Leonard.

Verkleurende barsthoed (Leonard Minkema)

26 oktober De verborgen wereld van hout-afbrekende schimmels

Van alle afgestorven plantendelen is hout het lastigst om af te breken. Waarom lukt dat schimmels wel en welke problemen moeten ze daarbij oplossen? Dat zijn 'rotvragen' waarop het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW) antwoorden heeft proberen te vinden. De ontdekkingen kunnen van nut zijn voor duurzaam bos- en natuurbeheer, duurzame landbouw, en de ontwikkeling van nieuwe medicijnen. Lees er alles over in [dit](#) Natuurbericht.

Proef met kolonisatie van beukenhoutblokjes op bosgrond door schimmeldraden van de Gewone zwavelkop (Bron: NIOO-KNAW)

27 oktober Mycena juniperina op Jeneverbes in Rijssen (Overijssel)

Tijdens een middagwandeling in het Overijsselse Rijssen, ontdekte Ismael Wind een nieuwe soort mycena voor Nederland. Lees hier alles over de [Bijzondere waarneming](#) van Ismael.

Mycena juniperina (Ismael Wind)

27 oktober Galgordijnzwammen te bitter om te testen?

Tijdens een paddenstoelenexcursie wordt er een onbekende gordijnzwam aangetroffen. Om op het spoor van galgordijnzwammen te komen is het tamelijk eenvoudig om dan even de tong in het midden van de hoed te plaatsen. Galgordijnzwammen doen hun naam eer aan omdat ze zo bitter smaken als gal. Lees alles over galgordijnzwammen in [dit](#) Natuurbericht.

Gele galgordijnzwam (Martijn Oud)

30 oktober Is de Bruinrode wasplaat een blijvertje of niet?

Na enkele oude historische dijken in Noord-Holland onderzocht te hebben, met als resultaat slechts weinig paddenstoelen, kwamen we opeens op een stuk dijk terecht met juweeltjes van wasplaten. De meest zeldzame soort die hier - ondanks zijn gevoeligheid voor verzuring en vermisting - werd aangetroffen is wel de Bruinrode wasplaat. Lees alles over deze bijzondere wasplaat in [dit](#) Natuurbericht.

Bruinrode wasplaat (Henk Huijser)

DNA-analyse van een bekerzwam met verrassende uitkomst: *Lepidotia hispida*

John Kil

In november 2023 ging ik op een heideveld bij de Kleine meer (onderdeel van het Grenspark Kalmthoutse heide) op zoek naar de Speldenprikzwam. Een jaar eerder had ik ze daar op schapenkeutels gezien. Plotseling zag ik tussen de schapenkeutels een groepje bekerzwammen divers van vorm en kleur staan.

Na thuiskomst heb ik enkele foto's geplaatst op de Facebookgroep van de NMV om mijn waarneming te delen. Daar kwam als suggestie een *Peziza*-soort naar voren.

Lepidotia hispida tussen de schapenkeutels

Close-up van *Lepidotia hispida*

Foto's: John Kil

Bij microscopisch onderzoek bleek dat er sprake was van gekromde parafysen zoals bij het geslacht *Otidea* (hazen- en varkensoren). Mede op basis daarvan werd gedacht aan de Paarse brandplekzwam - *Peziza moseri*.

Onlangs is de uitkomst van het DNA-onderzoek bekend geworden en die was verrassend. Het bleek te gaan om *Lepidotia hispida* (nog geen Nederlandse naam) en een soort die voor het eerst in september 2023 in de Mariapeel bij Helenaveen (zie onder "ecologie & verspreiding" [Verspreidingsatlas](#)) is waargenomen.

Nieuwe paddenstoel voor Nederland ontdekt in Utrechts park

Nederland is een paddenstoelensoort rijker. Zwammenkenner Peter-Jan Keizer (foto) ontdekte *Auriporia aurulanta* niet in een oud bos of een bijzonder moerasgebied, maar in de stad Utrecht op een dode stam die bedoeld is om parkeren in de berm te voorkomen. Keizer: "Ook steden kunnen goede plekken voor paddenstoelen zijn." Zie [hier](#) het filmpje op de website van Vroege vogels.

De Reuzendikhoed voor het derde achtereenvolgende jaar aangetroffen op golfbaan Heelsum *Pierre de Wit*

Nu berken, grove dennen, eiken en hazelaars op golfbaan Heelsum, opgericht in 2000, steeds groter worden, neemt ook het aantal ectomycorrhizavormende paddenstoelen dat in symbiose met deze bomen leeft, toe. De berk spant de kroon met boleten (Gewone berkenboleet, de Rosse boleet s.l.) en russula's (de Gele, de Groene, de Kleine en de Bonte russula), maar ook bij de Grove dennen verschijnen steeds meer paddenstoelen zoals de Franjezwam, drie soorten fopzwammen, de Bruine ringboleet en de Smakelijke melkzwam. Bij de eiken worden naast verschillende russula's en melkzwammen ook regelmatig Groene knolamanieten aangetroffen. Voor het eerst vonden we dit jaar bij de Hazelaar de Vuurmelkzwam. Op de heide verschijnt af en toe de Heideknotszwam.

Op de *fairway* (deel van de baan waar het gras regelmatig wordt gemaaid, maar het gras niet wordt afgevoerd) en de *rough* (natuurlijke vegetatie met gras die twee keer per jaar wordt gemaaid en afgevoerd) komen tamelijk veel saprotrofe paddenstoelen voor zoals mycena's, Bruine satijnzwammen, Weidekringzwam, Giftige weidetrechterzwam, vaalhoeden, verschillende soorten inktzwammen, Gewone weidechampignon en Blanke champignonparasol. Ook worden de laatste jaren verschillende soorten wasplaten (het Sneeuwzwammetje, vuurzwammetjes en de Zwartwordende wasplaat) aangetroffen, hetgeen er op duidt dat de grasvegetatie al aan het verschrallen is. Op de golfbaan zijn ca. 75 soorten paddenstoelen aangetroffen, waaronder de Reuzendikhoed.

Reuzendikhoed

Deze bijdrage gaat in het bijzonder over de zeer zeldzame Reuzendikhoed. Het is het derde achtereenvolgende jaar dat deze paddenstoel op dezelfde plaats is verschenen. Waarom is deze saprotrofe paddenstoel zo zeldzaam? Waarom hij juist op de golfbaan Heelsum voorkomt is een raadsel. In 2022 stond een tiental exemplaren in het gras in de vorm van een kleine heksenkring. In het jaar erna was de heksenkring groter en in 2024 verschenen er meer dan 25 exemplaren in een onderbroken heksenkring met een diameter van ruim 10 m. De hoeden van sommige exemplaren hadden een diameter van meer dan 30 cm. In de literatuur zijn exemplaren met een diameter van bijna 70 cm gerapporteerd. Het is een saprotroof die leeft van dood organisch materiaal en is licht parasitair op wortels van gras.

Complexe taxonomie

Deze enorm grote paddenstoel werd voor het eerst beschreven in 1794 door de Engelse botanicus John Sibthorp, die hem *Agaricus giganteus* noemde (in de beginjaren van de schimmeltaxonomie werden de meeste paddenstoelen met lamellen tot het geslacht *Agaricus* gerekend). In 1934 creëerde Robert Kühner en René Maire het geslacht *Aspropaxillus* waarbij *Leucopaxillus giganteus* typesoort werd in de sectie *Aspropaxilli*. De huidige wetenschappelijke naam dateert uit 1938, toen de Duitse mycoloog Rolf Singer de soort terugplaatste naar het geslacht *Leucopaxillus*. De naam *Leucopaxillus giganteus* werd in 1872 aan deze soort gegeven door de Franse mycoloog Lucien Quélet. Twee jaar later hernoemde Elias Magnus Fries hem tot *Paxillus giganteus*. In 2012 toonden Alfredo Vizzini aan dat het geslacht *Leucopaxillus* polyfyletisch (soorten van verschillende voorouders omvattend) is, en weer teruggeplaatst diende te worden naar het geslacht *Aspropaxillus*. In de NDFF-Verspreidingsatlas heet hij nog steeds *Leucopaxillus giganteus*.

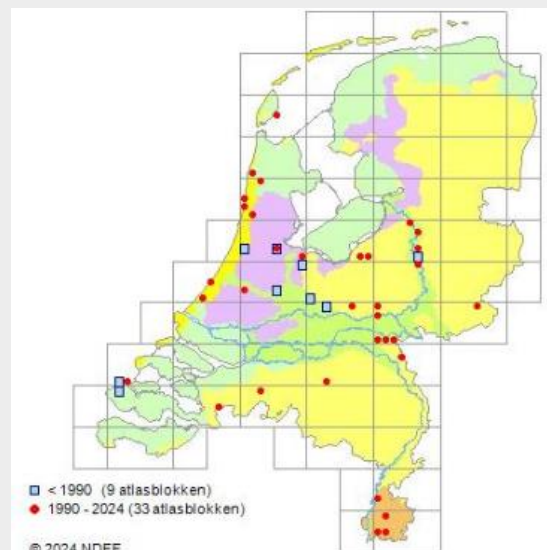

Reuzendikhoeden op de golfbaan Heelsum

In Nederland werd de Reuzendikhoed voor het eerst beschreven door Frederik Willem van Eeden in 1898 (*Flora Batava* 20, blz. 1554-1554). Frederik Willem van Eeden (de vader van de schrijver Frederik van Eeden) was de eerste die het begrip Natuurmonument introduceerde om zo sommige delen van Nederland te bewaren als ‘monument der natuur’, gelijk we oude gebouwen als monument in stand houden. Vanaf 1868, redigeerde Van Eeden het standaardwerk *Flora Batava*, waarin hij de paddenstoel heeft beschreven die in Nederland gevonden werd door de Nederlandse botanicus/mycoloog prof. C.A.J.A. Oudemans. In de Verspreidingsatlas is te zien dat de Reuzendikhoed in Nederland zeldzaam is en als ernstig bedreigd in de Rode Lijst 2008 wordt aangeduid.

Wetenschappelijke interesse in de Reuzendikhoed

De Reuzendikhoed komt in de meeste delen van de gematigde streken van de wereld voor. De paddenstoel heeft medicinale eigenschappen en men probeert hem in cultuur te brengen. Hij werd in het verleden gebruikt bij de behandeling van astma, hart- en vaatziekten en voor activering van het immuunsysteem. De belangrijkste actieve verbinding van deze schimmel is clitobycine dat als antibioticum gebruikt wordt tegen bij de mens voorkomende grampositieve bacteriën. Ook produceert de schimmel de anti-tumorverbinding clitocine.

Hoe kwam de schimmel ineens op de golfbaan terecht?

De paddenstoel verscheen vlak bij de boerderij van de familie Dorrestein die ook veel loonwerkzaamheden in de omgeving van Heelsum uitvoert. Het vermoeden bestaat dat sporen van de schimmel in een recent verleden via de landbouwmachines aan de rand van de golfbaan zijn terechtgekomen en daar een gunstig milieu hebben aangetroffen om zich te ontwikkelen, maar het blijft opmerkelijk dat een saprotrofe schimmel die zich in graszodes ophoudt zo zeldzaam is in Nederland.

Foto's: Pierre de Wit

Excursie voor deelnemers aan de Basiscursus paddenstoelen in de Oostereng tussen Wageningen en Renkum *Jan Knuiman & Carolien Reindertsen*

De Oostereng is een boswachterij die wordt beheerd door Staatsbosbeheer. Het gebied grenst aan de Veluwe en herbergt een bijzondere paddenstoelenflora. Negen enthousiaste deelnemers van de Basiscursus paddenstoelen waren op de excursie afgekomen. Dat ze enthousiast waren was te merken! Met z'n allen hebben we maar liefst 122 soorten bij elkaar gesprokkeld!

Heel interessant daarbij was het contrast tussen het relatief kalkarme gebied met gemengd bos, en een schelpenrijke berm langs een betonfietspad dat het gebied doorkruist. De schelpen zorgen ervoor dat die berm relatief rijk is aan kalk. Oorspronkelijk was het fietspad geplaveid met een flinke laag schelpen die ongeveer 15 jaar geleden aan de kant werd geschoven om plaats te maken voor een stevige betonlaag. Paddenstoelen die houden van een kalkrijke omgeving tref je dan ook langs het fietspad aan, maar niet in het overige bos.

Veel geziene gasten langs het fietspad waren vezelkoppen, mycena's en paddenstoelen met parasol in hun naam waaronder Violetstelige poederparasol, Purperbruine parasolzwam, Kastanjeparasolzwam en Stinkende parasolzwam. Ook de Spitschubbige parasolzwam was veelvuldig aanwezig. Langs het fietspad groeit een grote diversiteit aan bomen waaronder Lariks, Grove den en Douglasspar met daarmee in symbiose levende soorten zoals Gele ringboleet bij Lariks, Koeienboleet bij Grove den en Bruine ringboleet bij Douglasspar. Ook werd de op Koeienboleet parasiterende Roze spijkerzwam aangetroffen.

Een van die soorten die je op en rond de Veluwe relatief vaak aantreft is de Grijsbruine parasolzwam. De soort wordt nogal eens verward met de Grote parasolzwam. De Grijsbruine parasolzwam is doorgaans kleiner, de steelbekleding is anders en ook het patroon van schubben op de hoed verschilt van dat bij de Grote parasolzwam.

Purperbruine parasolzwam

Violetstelige poederparasol

Spitschubbige parasolzwam

Grijsbruine parasolzwam

Ook in het aan het fietspad grenzende bos werden een behoorlijk aantal soorten paddenstoelen gevonden waaronder opmerkelijk veel Geelwitte russula's, de Valse hanenkam, Roze knoopzwam, Pagemantel, Zwetende kaaszwam, Grote sponszwam, een joekel van een Gewoon eekhoortjesbrood en diverse mycena's, waaronder de Slijmsteelmycena, Graskleefsteelmycena s.l. en Blauwgrijze schorsmycena.

Het was een prachtige en leerzame dag, rijk aan paddenstoelen!

Foto's: Jan Knuiman en Carolien Reindertsen

Paddenstoel van de Maand

De [PvdM](#) van november is de Duinparasolzwam

Roze knoopzwam

Grote sponszwam

Duinparasolzwam (Nico Dam)

Schone schijn *Jan Knuiman*

Afgelopen week werd er een paddenstoeltje bezorgd met de vraag of het de Geurende schijnantharel - *Hygrophoropsis morgani* zou kunnen zijn. Nou is dat geen alledaagse vraag want de soort is sinds 1990 niet meer gemeld volgens het overzicht in de Verspreidingsatlas. De vinder ervaaarde bij de vondst een lekkere zoetige geur en ook was hem opgevallen dat de plaatjes zo hier en daar vervorken. Bij de zoektocht naar een mogelijke kandidaat leek de Geurende schijnantharel aan de beschrijving te voldoen.

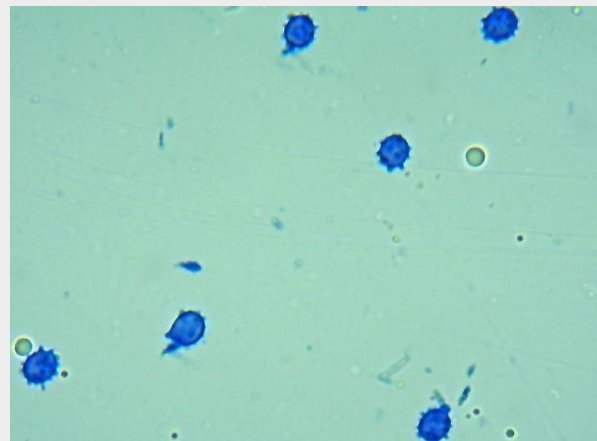
In deel 3 van de *Flora agaricina neerlandica* (FAN) valt namelijk over de Geurige schijnantharel het volgende te lezen: "Lamellae crowded, decurrent, thin, often forked and dichotomous (but not regularly so)" en "Smell usually strong, sweetish, as *Hebeloma sacchariolens*".

Foto's van het stoeltje (met toestemming van de vinder)

Tja, wat zou er nog roet in het eten kunnen gooien? Nou, de microscopie dus. De sporen hadden een gemiddelde lengte/breedteverhouding (Q-waarde) van 1.10 en bleken stekeltjes te bezitten. Maar voor sporen van de Geurende schijnantharel staat een gemiddelde Q-waarde van 1.3 en ze hebben geen stekeltjes....

De stekeltjes deden me denken aan een *Lepista*-soort (schijnridderzwam) maar wel eentje zonder paarse tinten. Was het misschien de alledaagse Roodbruine schijnridderzwam? De gevonden Q-waarde van 1.10 stemt overeen met de waarde die daarvoor in de FAN genoemd wordt. De vervorking beschreven bij de Geurende schijnantharel kan ook bij *L. flaccida* aanwezig zijn: "Lamellae, ..., thin, very crowded, on age sometimes furcate". En over de geur wordt gezegd: "Smell none to faint, somewhat spicy-herbaceous". Nu geeft de beschrijving van een geur nogal eens aanleiding tot discussie en zou wel eens beïnvloed kunnen worden door wat je hoopt gevonden te hebben.

Sporen in een oplossing van katoenblauw om de ornamentatie (stekeltjes) beter zichtbaar te maken (*Jan Knuiman*)

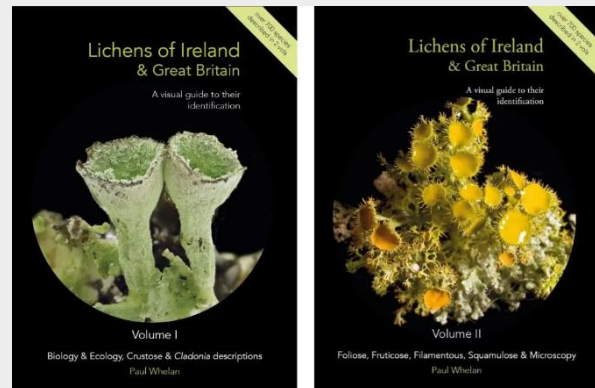
Schone schijn of valse schijn? Van Geurende schijnantharel naar Roodbruine schijnridderzwam; het scheelt maar een schijntje.

Media

Nieuw

Lichens of Ireland and Great Britain: a visual guide to their identification (2 volume set) *Paul Whelan*

Meer dan 700 soorten korstmossen worden besproken en afgebeeld in 6000 zeer goede kleurenfoto's en enkele fraaie botanische tekeningen van hoge kwaliteit. De beschrijvingen zijn uitgebreid, inclusief microscopische kenmerken. Bij alle soorten zijn verspreidingskaartjes opgenomen. Voor meer informatie zie [Summerfieldbooks](#)

Interessant nieuwtje of bijzondere vondst

Ben je een interessant nieuwtje op paddenstoelengebied tegengekomen of heb je misschien wel een bijzondere vondst gedaan? Neem dan even contact met ons op door een email te sturen naar: [redactie](#) [journaal](#)

Excursies

Een overzicht van excursies in de komende periode kun je [hier](#) vinden.

Colofon

Het Maandjournaal Paddenstoelen is een digitale uitgave van de Nederlandse Mycologische Vereniging (NMV) en biedt een terugblik op het nieuws op paddenstoelengebied van de afgelopen maand en te verwachten gebeurtenissen van de komende maand. De redactie is in handen van Carolien Reindertsen en Jan Knuiman. Iedereen kan een gratis abonnement nemen op deze NMV-uitgave en dit ook weer opzeggen door een email te sturen naar: [abonnement](#)

Disclaimer

Deze NMV-uitgave is met grote zorg samengesteld. Desondanks kunnen er geen garanties gegeven worden met betrekking tot de volledigheid, juistheid of actualiteit van de gegeven informatie in deze uitgave. De NMV of de redactie van deze uitgave kan niet aansprakelijk gesteld worden voor de inhoud van deze informatie of voor de gevolgen van het gebruik daarvan. Aan de gegevens, zoals die in deze uitgave worden weergegeven, kunnen geen rechten worden ontleend.